

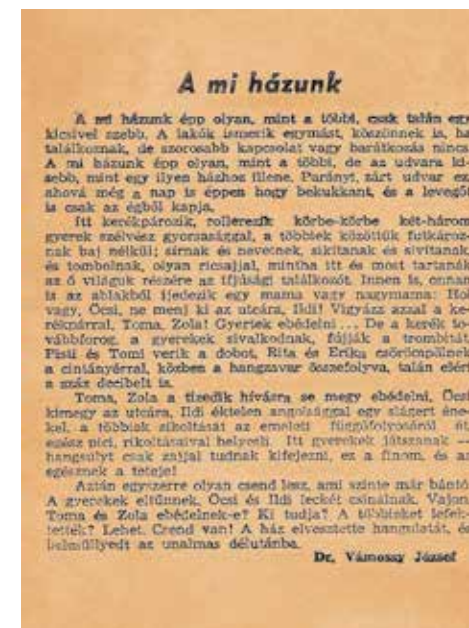
BEVEZETŐ

Engedtesse meg, hogy a REÖK elmúlt 10 évéről szóló könyvet személyes vonatkozással indít-
sam. Ez a Ház, a Reök-palota életem meghatározó helyszíne: itt telt a gyerek- és ifjúkorom, életem
első 20 éve, ugyanis itt laktunk. Így kötődésem az itt működő kulturális intézményhez nemcsak
az igazgatóé, hanem annál jóval több. Szülőhelyünk, gyermekkorunk színterével kapcsolatban
mindnyájan sajátos és privát emlékképeket őrzünk, ám én még a Sors külön ajándékát is meg-
kaptam azzal, hogy nap mint nap visszatérhetek ide dolgozni, ahol a REÖK működtetéséért fele-
lős Szegedi Szabadtéri Játékok irodái is helyet kaptak, és ahol minden szeglet, minden lépcsőfok
személyes emlékeket idéz.

Gyerekkorom a Reök-palota sanyarú időszakára esett: bár a homlokzatot időről időre fel-
újították, az eredeti hatból kialakított tizenhárom lakás a szocializmus időszakának bérlakásai,
esetenként társbérletei voltak. Gyermekként a palota legszebb, kétszáz négyzetméteres, sarki
nagyterű, egykor Reök Iván szalonját is magába foglaló lakásban nőhettem fel, ahol édesapám
üvegtechnikai műhelye is helyt kapott.

A szocializmus időszakában a ház furcsa ellentmondást sugárzott: egyfelől a tökéletes
építészeti remekmű európai léptékű nagypolgári miliójében meghagyott, imponáló, nagyméretű
lakások, másfelől a belőlük leválasztott kisebb társbérletek és a cselédlakások, valamint a földszin-
ti üzlethelyiségben működő kifőzde és talponálló kocsmá meghatározó karakterét. A lakók

összetétele szociológiai szempontból nagyon
vegyes volt. Ezidőtájt lakott a házban az ismert
zongoratanárnő, Mocsai Pálné, sokaknak Cuki
néni, a szintén pedagógus és iskolaigazgató
Zsák Antalné, és a rendőrségi kapcsolatokat
ápoló boxbíró, Neuman Károly. Ugyancsak
a házban élt a Kasza család, ahol a nagymama
a munkásmozgalom karakteres képviselője-
ként kapott lakást, vagy a gyermekét egyedül
nevelő Kasza Piroska munkásasszony, és az
egyik egykori cselédlakásban lakott Oláh Lajos
nyomdai dolgozó. Itt élt a színház fodrásznője,
Lajosné Rózsika is a magasföldszinti lakásban
– családjában a színházi zenekar művészei –,
és a színház büfése, Pálfi úr. Természetesen
a kor jellegzetes, a pincében disznót nevelő
házmester-típusa is jelen volt, Fényes úr sze-
mélyében. De itt lakott a színház opera-
társulatának vezető szopránja is, Vámosy
Éva, a szüleiével. A Don-kanyart is megjárt

Forrás: Délmagyarország, 1979.

Vámosy doktor a városi napilap lelkes levelezője is volt, alább olvasható a '70-es évek végén a Délmagyarországba írt remek kis életképe a Ház mindennapjairól.

Bár Vámosy doktor azt írta, hogy a mi házunkban nincs semmi különös, azért az akkori lakók nagyon jól tudták, hogy a város egyik emblematikus épületében élnek, aminek saját története van – ha még ezt nem is ismertük mindnyájan pontosan, részleteiben.

Az építető Greifenbergi Reök Iván Lajos (1856-1923),¹ a Szeged-Belvárosi Kaszinó tagja földbirtokos volt, emellett a Magyar Királyi Folyammérnöki Hivatal főnöke Szegeden, 1899-től királyi főmérnök, 1911-től megye tápéi kerületének országgyűlési képviselője. Vonzódott a művészetekhez, különösen az *Art Nouveau* állt a szívéhez közel, annak is a területileg és tartalmilag jól körülhatárolható része, az akkoriban divatos szecesszió. Ebben nyilván szerepe volt unokabátyjának, Munkácsy Mihálynak, a hírneves festőművésznek is, akit többször is fölkeresett Párizsban. E vonzódás jegyében adta a megbízást a Párizst is megjárt fiatal, tehetséges építésznek, Magyar Edének, hogy tervezze meg és építse fel családjá új otthonát, az épületet, amit Reök-palotának nevezünk, és ami elkészülte óta Szeged egyik díszé, büszkesége.

A Reök család.

Jobbról: Reök Iván, Reök Andor, Reök Mária Cecília, Reök Margit, Reök Etele, Reökné Kelemen Ida, Reök Gizella, ifj. Reök Iván, Reök István.
A fotó az unoka, Reök Attila ajándéka, 2007-ben

A Házat a tervező a család igényei szerint alakította ki: fiúgyermek részére szintenként egy-egy garzonlakást, leánygyermek részére szintenként két-két többszobás lakást tervezett. A többi lakást földbirtokosok, katonatisztek, egyetemi tanárok lakták. A földszinti sarokrészen vendéglő nyílt, míg a többi helyiséget iparosok, kereskedők bérelték. Magyar Ede is itt, a bejárat mellett balra, két üzlethelyiségnyi alapterületen rendezte be saját tervezőirodáját.

A tervező, Magyar Ede (*Oszadzszi Ede*, 1877-1912) a szegedi szecessziós stílusú építészet kiemelkedő képviselője, rövid életében Szeged mai építészeti arculatának megjelenítéséhez jelentős mértékben, nem csak az 1907-ben átadott Reök-palotával, hanem több más épülettel is hozzájárult. Már a város neves építészeinek számított, nap mint nap ide járt be dolgozni, amikor a Jósika utca 14-es számmal jelölt ház kivitelezésekor bekövetkezett egyéni tragédiája. Ugyanis a tervek többszöri egyeztetése során beleszeretett megrendelője feleségébe, és miután ez kiderült, az építkezést a saját költségén kellett befejeznie. Új életet próbált kezdeni, de anyagi gondjai a csőd szélére sodorták, és felesége sem volt hajlandó elválni tőle. Egy májusi napon innen, a Reök-palotából indult el utolsó útjára, a Jósika utcába, ahol végső kétségbeesésében a frissen elkészült házban föbelőtte magát.

A Reök-palota tulajdonjoga 1916-ban ajándékozással Berdenich Jenőné Reök Mária, újból férjzett Kerner Gézánéra szállt; tőle 1928-ban adásvétellel egyenlő arányban vitéz Reök Etele (1886-1964) budapesti, dr. Korpássy Gyuláné Reök Margit (1882-1962) és dr. Reök Andor (1899-1944) szegedi lakosok birtokába került. Ekkoriban mások mellett itt lakott Kiss Ferenc (1860-1952) erdészmérnök, a „szegedi erdők atyja”, a Szegedi Tudományegyetem díszdoktora, akinek nevét ma a szegedi Kiss Ferenc Erdészeti Szakközépiskola viseli. A Reök-palota második emeleti lakásában rendezte be műtermét Bäck Manci (*Bäck Margit*, 1891-1989) ismert fotóművész, a magyar fotográfia egyik kiemelkedő alakja. Juhász Gyula révén értelmiségi körökben is ismert volt, számos hírességről készített portrét, mások mellett modelljei voltak Moholy-Nagy László, Mezey Mária, Erdei Ferenc, Zádor Anna és Szent-Györgyi Albert. „*Bäck Manci rajtuk kívül szívesen fényképezett jelmezbe bújt embereket, aktokat és szegedi utcarészleteket. Azt sajnos nem tudhatjuk, életműve mekkorára duzzadt volna, ha a második világháborút nem követi az államosítás, ugyanis a fotográfusnő keményen ellenállt a szövetkezetesítési kísérletnek. Ha műtermét nem viheti úgy, mint korábban, inkább nem viszi sehogy – gondolta, és 1949-ben, ötvennyolc éves korában lerakta a kamerát. Soha többé nem vette elő.*” – írta róla Valaczkay Gabriella.² Bäck Manci munkásságát e kötetben kollégám, Nátyi Róbert művészettörténész egy rövid dolgozatban méltatja.

A palota óriási lakásait a második világháború után feldarabolva társbérlettelé alakították. Az 1960-as felújításkor az erősen károsodott homlokzat egyszerűsítését rendelték el, és az épületszerkezet megrongálódott, kissé rosszabb állapotban lévő elemeit, köztük a lépcsőház első emeleti lámpaoszlopát, továbbá a kovácsoltvas virágokat letörték, eltávolították. A '80-as évtized végén az épület homlokzati rekonstrukción esett át Koczor György építész vezetésével, ezzel egyidőben a földszinten igényesen kialakított bankfiók létesült, a belsőépítészeti munkákat Fekete György tervezte, alkalmazkodva az épület szecessziós hangulatához.

A palota teljes műemléki helyreállításáról, az udvar lefedéséről 2004-ben döntött a városvezetés, azzal egyidőben, amikor a Szabadtéri Játékok levált a színházról, és ismét visszakapta

¹ Reök Iván születési dátumát a legtöbb forrás tévesen, 1855-ben jelöli meg. Ám a horgosi polgári anyakönyvekben és a temető sírkövén a helyes évszám szerepel: 1856.

² <http://www.kultura.hu/kepzo/back-manci-fenyuzese-ez>

önálló intézményi státuszát. Mivel akkoriban a Horváth Mihály utcai képtár bezárásával a szegedi kulturális palettán egy hiány keletkezett, kézenfekvőnek tűnt, hogy a Reök-palotában leljen otthonra az új képtár, amely 2007-ben végül a Szabadtéri Játékok intézményi keretei között kezdte meg működését, Bányai Edina igazgatásával, aki Budapestről hívott haza a helyettesének, egyben az új intézmény igazgatójának. Olyan multifunkcionális, főleg a vizuális művészeteket, de a kapcsolódó társzművészeteket is interaktív módon reprezentáló, egyben a művészetbarát társadalmi élet színteréül is működő intézményt vizionáltunk, amely rendezvényeivel nem csak szervesen illeszkedik a város, főként a szegedi fesztiválynár eseményei közé, hanem piaci viszonyok között, maga is piaci szereplőként, szervezné is azokat.

A palota teljes felújításának generál tervezője Rantal János építész lett, aki nagyszerű munkát végzett. Az új kulturális intézményt 2007 augusztusában, a épület 100 éves jubileumának emlékére rendezett ünnepélyen nyitottuk meg, Regionális Összművészeti Központ (REÖK) néven, amivel a funkció megjelölése mellett jelezni kívántuk a folyamatosságot, egyben az építetők iránti tiszteletünket is. A palota építészeti jelentőségéről Nátyi Róbert kollégám dolgozatát olvashatják a továbbiakban.

Friedlinger Jenő: Reök Iván,
pasztell, Horgos, 1903. Fotó: Dusha Béla

Magam mindent elkövettem, hogy a Reök család leszármazottjait felkutassam. A békéscsabai Munkácsy Múzeum munkatársával vettem fel a kapcsolatot, hiszen a két család rokonságban állt, lévén Munkácsy Mihály anyja Reök Cecília volt. A kutatásom eredményeként találtam rá a Kanadából hazatelepült Reök Attilára, aki legnagyobb döbbenetemre egykori szomszédunkat és családunk ismerősét mutatta be testvéreként, prof. Ribári Ottóné Reök Juliannát,

aki a szocializmus időszaka alatt nem hivalkodott leánykori nevével, különösen, hogy a palotával falszomszéd Kölcsey utcai épületben élt, míg férje a szegedi Fül-orr-gégészeti Klinika igazgatója volt 1977 és '85 között.

Utóbb az építető Reök Iván egyetlen fennmaradt portréját Ribári László adta nekünk letétbe, amit Reök Iván egykori szalonjában – az addig Zöld Szalonnak, innentől Reök Szalonnak nevezett szobában – helyeztünk el.

A következőkben a Reök-palotáról, az épület helyéről és szerepéről Szeged szecessziós építészetében kollégám, Nátyi Róbert művészettörténész írt, és ugyancsak ő tisztelgett egy rövid dolgozattal Bäck Mancsi művészete előtt, ezeket a következő fejezetekben olvashatják. Ezt követően a személyesebb hangnemről némileg hivatalosabbra váltok: a REÖK igazgatójaként az a feladatom, hogy a mögöttünk hagyott első évtized törekvéseit és eredményeit mutassam be. Azt igyekszem ismertetni *Az első évtized* cím alatt, hogy mit, miért és hogyan tettünk, mindezzel hogyan kerestük és találtuk meg – véleményem szerint sikerrel – az intézmény helyét és szerepét a város kulturális életében. Majd az *Egy képzőművészeti koncepció alapvonalai* című szakasz következik, amit újra a legilletékesebb, Nátyi Róbert, a REÖK művészettörténésze tár az érdeklődő olvasó elé. E dolgozatot egészíti ki a *Plakátgyűjtemény* című válogatás, a REÖK kiállításainak plakátjaiból.

Könyvünk dokumentum-funkcióját szolgálja a következő fejezet, amelynek az *Eseménytörténet* címet adtuk. Ebben az összeállításban, elsősorban a jövő kultúrtörténeti számára, de az érdeklődő olvasóknak is azt mutatjuk be, ami az elmúlt 10 évben a REÖK-ben történt.

Könyvünk nem lehetne teljes a *Névmutató* nélkül, ami a záró fejezet.

Bízom benne, hogy évfordulós kötetünk ezzel a tartalommal nemcsak a művészet iránt érdeklődő olvasó igényeit elégíti ki, hanem dokumentum-jellegével hasznára lesz a jelen és a jövő művészettörténészeinek, kutatóinak és a kulturális szakembereinek is.

Ennek reményében ajánlom a könyvet szíves figyelmükbe.

Herczeg Tamás